

Olmoošvuoigâdвуođâi almosmaailmlâš julgâštus

Laiđiittâs

Olmooškode puoh jesânij šodâdijn tiettum áárvu já sii oovtlágán já luovâttemes vuoigâdвуođâi tubdâstem lááčá vuáđu rijjâvuotân, vuoigâlâšvuotân já ráávhun maailmist,

peerusthánnáávuotâ olmoošvuoigâdвуođâin já tai ucášem láá jođettâm julmevuođâid, moh láá hirmástuttâm olmooškode uámitobdo, já aalmugij alemus mittomeerrin lii julgâštum taggaar maailm huksim, kost ulmuin lii sâni- já oskoldâhrijjâvuotâ iäge sij taarbâš eelliđ paaloost já vänivuođâst,

vâi olmooš ij kartâččii majemuš vyeihin turvâstiđ stuimediđ págguvääldi já suárdim vuástá, te olmoošvuoigâdвуođâid kalga turviđ riehtistaatâprinsiip vievâst,

eromâš tehálâš lii ovdediđ ustevlij koskâvuođâi ovdánem aalmugkuudij kooská,

Ovtâstum aalmugij aalmugeh láá vuáđukirjeest uđđâsist nonnim, ete sij oskoh ulmuu vuáđuvuoigâdвуođâid, ovtâskâs ulmuu áárvun já merhâšumán já almai já nisonij oovtlágán vuoigâdвуođâid sehe meridâm ovdediđ sosiaallii ovdánem já pyerebijd eellim hinnâid rijjâsub tiilijn,

jeessânstaatah láá čonâdâttâm ovdediđ ohtsâštooimâst Ovtâstum aalmugijguin olmoošvuoigâdвуođâi já vuáđurijjâvuođâi almosmaailmlii kunnijâttem já nuávdittem, já

ohtsâš ibárdâs tain vuoigâdвуođâin já rijjâvuođâin lii eromâš tehálâš taan čonâdâttâm olâšutmân puoh oosij uásild.

Tondiet

almosčuákkim

addel taam olmoošvuoigâdвуođâi almosmaailmlii julgâštus raavân, mon puoh aalmugeh já puoh aalmugkodeh pyehtih háputtállâđ, vâi jieškote-uv ovtâskâs olmooš já ohtsâškote-uv orgaan, anemáin taam julgâštus eivi mielâst, vigâččij čuovviimáin já máttátmáin ovdediđ tai vuoigâdвуođâi já rijjâvuođâi kunnijâttem, já oovtmanolij aalmuglij já aalmugijkoskâsij toimâiguin turviđ toi almosmaailmlii já tuođâlii tubdâstem já nuávdittem sehe jieš jeessânstaatâi aalmugij já toi laavâkevttimvááldán kullee kuávlui aalmugij kooskást.

1 artikkâl

Puoh ulmuuh šaddeh rijnân já oovtviärdásâžžân jieijâs áárvu já vuoigâdвуođâi háárán. Sijnân lii adelum jiermi já uámitobdo, já sij kalgeh toimâđ nubijdis kuáttá viljâvuođâ vuoijnâst.

2 artikkâl

Juáhháást lii vuoigâdвуotâ puoh taan julgáštusâst mainâšum vuoigâdвуođâid já rijnâvuođâid tienuuvt, ete ij lah mihheen sierriimijd ovdâmerkkân nääli, liškeivne, suhâpele, kielâ, oskolduv, poolitlii tâi eres uáivil, aalmuglii tâi ohtsâškodálii algâvuolgâ, omâduv, suhâtuáváá tâi eres sajattuv vuáđuld. Maggaargin sierrim ij meid uážu toohâđ ton staatâ tâi kuávlv poolitlii, vuoigâdвуođâlii tâi aalmugijkoskâsii sajattuv vuáđuld, moos olmooš kulá, peerusthánnáá tast, lii-uv tot staatâ tâi kuávlv jiečânâs, huolâttâshaaldâšmist, jiešhaldâšem vááijuv tâi olesváldálâšvuođâ eres raijim vuálásâš.

3 artikkâl

Juáhháást lii vuoigâdвуotâ elimân, rijnâvuotân já persovnlíi torvolâšvuotân.

4 artikkâl

Kiämmán ij uážu anneeđ uárjivuođâst tâi uárjivuođâ sullâsii pággupargoost, já puoh uárjivuođâ já uárjikäävpi häämih láá kieldum.

5 artikkâl

Kiämmán ij uážu pijnediđ ige kohtâliđ tâi rángášiđ julmes, olmoošmettum tâi hálbášeijee vuovijn.

6 artikkâl

Juáhháást lii vuoigâdвуotâ jyehi saajeest tubdâstuđ olmožin laavâ oovdâst.

7 artikkâl

Puohah láá oovtviärdásiih laavâ oovdâst já vuoigâdвуođâliih oovtlágán laavâ suáján olgooštánnáá. Puohâin lii vuoigâdвуotâ oovtviärdâsii suoijâlmân taan julgáštus vuástâsii olgooštmist já puoh kihtâlmist taggaar olgooštman.

8 artikkâl

Juáhháást lii vuoigâdvuotâ pehtilis riehtisyejivuáhán toimâvâldálii aalmuglii tuámustoovlist tagarij tavoi vuástá, moh luávkkájuh sunjin staatânjuolgâdussáin tâi eres lavváin torvejum vuáđuvuoigâdvuodâid.

9 artikkâl

Kiämmán ij uážu mielâvâldi miel tolliittiđ, fangiđ tâi ääijid enâmist.

10 artikkâl

Juáhháást lii aabâs oovtviárdásávt vuoigâdvuotâ vuoigâlii já almos riehtijotemân jiešráđálii já pelettes tuámustoovlist talle, ko meriduvoo suu vuoigâdvuodâin já kenigâsvuodâin tâi suu vuástá pajedum rikosášáskutmist

11 artikkâl

1. Juáhháá, kote lii ášáskuttum rikosist, kalga anneeđ sujâtemmin tassaáš ko suu sujâlâšvuotâ lii lavâlávtt čaittum tuotân almos riehtijotemist, mast sunjin lii torvejum puoh suu piäluštem várás tárbulijd táhádâsâid.
2. Kiämmán ij uážu tuommiđ tavoin tâi tovâhánnaákyeđdimijn, moh iä aalmuglii tâi aalmugijkoskâsii rievti miel lah lamaš rikoseh toi toohâmääigi. Kiämmán ij meid uážu tuommiđ korrâsub rángáštâsân ko toos, mii lâi heiviitemnáál talle ko rikos tohui.

12 artikkâl

Kiämmán priivaateellim, perruu, pääihi tâi reeivâlonottem háarán ij uážu toimâđ mielâvâldi miel, ige kiämmán kunnee tâi peggim uážu luávkkáđ. Juáhháást lii vuoigâdvuotâ laavâ suáján taggaar toimâm tâi luávkkám vuástá.

13 artikkâl

1. Juáhháást lii vuoigâdvuotâ jotteeđ rijiá já valjid aassâmsaajees jieškote-uv staatâ kuávlust.
2. Juáhháást lii vuoigâdvuotâ vyelgid enâmist, meid jieijâs enâmist, já maccâđ eennâmsis.

14 artikkâl

1. Juáhháást lii vuoigâdvuotâ uuccâđ já navdášid torvosaje vajedem vuáđuld eres enâmijn.

2. Taan vuoigâdvuotân ij uážu keessiđ, ko lii koččâmuš ášáškutmiijn, moh tuođlávtt vuáđuduveh epipoolitláiđ rikosáid, tâi tavoin, moh láá Ovtâstum aalmugij mittomeerij já prinsiipij vuástásiih.

15 artikkâl

1. Juáhháást lii vuoigâdvuotâ aalmugjeessânvuotân.
2. Kiästen ij uážu mielâvääldi mielđ nisteđ aalmugjeessânvuotâ ige kieldiđ vuoigâdvuotâ lonottiđ aalmugjeessânvuotâ.

16 artikkâl

1. Olesahasijn almain já nisonijn lii vuoigâdvuotâ naaijâđ já vuáđudiđ perruu raijiittâsâittáá, moh vuáđuduveh náálán, aalmugjeessânvuotân tâi oskoldâhân. Sist láá oovtlágán näimiliiton lohtâseijee vuoigâdvuotâh sehe näimilito ääigi, já talle ko tot raččoo.
2. Naaijâđ ij uážu, jis ij lah ríjjâ já tievâslâš miettâm kuhtuin näimilito pelikuoimijn.
3. Peerâ lii ohtsâškode luándulâš vuáđuotâdâh, já tast lii vuoigâdvuotâ ohtsâškode já staatâ adelem suoijâlmân.

17 artikkâl

1. Juáhháást lii vuoigâdvuotâ omâstiđ omâdov ohtuu já oovtâst iärásijguin.
2. Kiästen ij uážu mielâvääldi mielđ nisteđ suu omâdov.

18 artikkâl

Juáhháást lii vuoigâdvuotâ jurdui, uámitobdo já oskolduv ríjjâvuotân. Taat vuoigâdvuotâ ana sistees ríjjâvuotâ lonottiđ jieijâs oskolduv tâi osko sehe ríjjâvuotâ tubdâstiđ jieijâs oskolduv tâi osko ohtuu tâi oovtâst iärásijguin, sehe almolávtt já priivaatlávtt, máttátmáin, rukkoospuudâin, immeelpalvâlusâin já oskoldâhlijn tavoin.

19 artikkâl

Juáhháást lii vuoigâdvuotâ uáivil- já säniríjjâvuotân. Taat vuoigâdvuotâ ana sistees ríjjâvuotâ anneeđ uáivilijđ iärásij toid kuoskâhánáá sehe haahâđ, vuástávâldiđ já sirded tiäđuid já jurduid mon peri viestâdempiergâs peht kuávlulijñ raajijn peerusthánnáá.

20 artikkâl

1. Juáhháást lii vuoigâdvuotâ ríjjâvuotân čokkâniđ rávháávt já vuoigâdvuotâ ovtâstumríjjâvuotân.
2. Kiämmán ij uážu páguttiđ kulluđ siärván.

21 artikkâl

1. Juáhháást lii vuoigâdvuotâ uásálistiđ jieijâs eennâm almolij aášij hoittáámân jo-uv njuolgist tâi ríjjâ väljejum ovdâsteijei peht.
2. Juáhháást lii vuoigâdvuotâ oovtlágán máhđulâšvuodáid peessâđ jieijâs eennâm almos virgíjd.
3. Almos vääldi vuáđustâssân lii aalmug táttu. Taam táátu kalga pyehtid oovdân meriáigásiijn já puigâ vaaljâin, main juáhháást lii almos já oovtlágán jienâvuoigâdvuotâ já moh toimâttuvvojeh syeligâs jienâstem peht tâi västideijee vuovijn, mii torvee valjâríjjâvuodâ.

22 artikkâl

Juáhháást lii ohtsâškode jesânin vuoigâdvuotâ sosiaaltoorvon, já juáhháást lii vuoigâdvuotâ jieijâs olmoošáárvun já persovnlâšvuodâ ríjjâ ovdánmân velttidmettum ekonomâlij, sosiaallij já čuovviittâslij vuoigâdvuodâi olášumán aalmuglij toimâi já aalmugijkoskâsii oovtâstpargo vievâst, väldimáin huámmášumán jieškote-uv staatâ oornig já naavcâid.

23 artikkâl

1. Juáhháást lii vuoigâdvuotâ paargon, pargo ríjjâ valjiimân, vuoigâlâid já pyeri pargotiilij já suojâlmân pargottesvuodâ vuástá.
2. Juáhháást lii vuoigâdvuotâ siämmáá páálkán siämmáá pargoost ollágin olgoosthánnáá.
3. Juáhháást, kote parga, lii vuoigâdvuotâ vuoigâlii já hiäivulii sajanmáksun, mii torvee sunjin já suu perrui olmoošárvusii eellim já mii táárbu mielđ tievâsmittoos sosiaallii suojâlem eres vuovijguin.
4. Juáhháást lii vuoigâdvuotâ algâttiđ áámmátseervíjd já servâđ toid jieijâs hiäđui suojâlem várás.

24 artikkâl

Juáhháást lii vuoigâdvuotâ vuoinjâstmân já astoááigán, moos kulá pargoäáigi kuáhtuláš raijim já pajasiih pálháliih luámuh.

25 artikkâl

1. Juáhháást lii vuoigâdvuotâ eellimtäásán, mii lii tuárvi turviđ suu já suu perruu tiervâsvuodâ já pyereestvaijeem já mii ana sistees iärásij juávhust purrâmuš, pihtâsijd, aassâmviste, tiervâsvuodâhuolättâs já velttidmettum sosiaalpalvâlusâid, sehe vuoigâdvuotâ toorvon pargottesvuodâ, puácuvuodâ, vâdulâšvuodâ, leskâvuodâ, puárisvuodâ tâi eres sust sorjohánnáá suujâ tovâtem áigápuáđu monâtem verrin.
2. Eenijn já párnáin lii vuoigâdvuotâ eromâš huolâtmân já išan. Puoh párnááh navdâseh siämmáá sosiaallii suojâlem tast peerusthánnáá, ete láá-uv sij šoddâm näimilittoost vâi näimilito ulguubeln.

26 artikkâl

1. Juáhháást lii vuoigâdvuotâ finniđ máttááttâs. Kuittâg algâ- já vuáđumáttááttâs kalga leđe nuuvta. Algâmáttááttâs kalga leđe páguláš. Teknisâš já áámmátlâš máttááttâs kalga leđe almolávt finniimist, já puohâin kalgeh leđe oovtviärdásiih máhđulâšvuodâh finniđ ollâškovlim naavcâi vuáđuld.
2. Máttááttâsâst kalga viggâđ ulmuu persovnlâšvuodâ oles ovdánmân sehe nonniđ olmoošvuoigâdvuodâi já vuáđurijjâvuodâi kunnijâtem. Tot kalga lasettiđ ibárdâs, soováášvuodâ já ustevlâšvuodâ puoh aalmugkuudij já puoh náálán já oskoldâhân lohtâseijee juávhui kooská sehe ovdediđ Ovtâstum aalmugij tooimâ ráávhu siäiluttem pyerrin.
3. Vaanhimijn lii vuosâsajasâš vuoigâdvuotâ valjiđ, ete maggaar máttááttâs sunnuu párnáid adeluvoo.

27 artikkâl

1. Juáhháást lii vuoigâdvuotâ uásálistiđ rijjâ ohtsâškode kulttuurelimân, navdâšiđ taiduin sehe peessâđ kuáskulâžžân tiettuu ovdánmist já hiäđuin, maid tot puáhtá fárustis.
2. Juáhháást lii vuoigâdvuotâ tagarij immateriaallij já materiaallij hiäđui suoijâlmân, moh šaddeh suu ráhtim tiedâlii, kirjâlii tâi taaidâlii pyevtittâsâst.

28 artikkâl

Juáhháást lii vuoigâdvuotâ taggaar ohtsâškodálii já aalmugijkoskâsii oornigân, mast taan julgáštusâst mainâšum vuoigâdvuodah ja rijjâvuodah pyehtih olášuđ tievâslávt.

29 artikkâl

1. Juáhháást láá kenigâsvuodah ohtsâškode kuáttá, ko tuš ohtsâškodeest suu persovnlâšvuotâ puáhtá ovdániđ rijjâ já tievâslávt.
2. Kiássán ij uážu, talle ko sun kiävttä vuoigâdvuodâidis já rijjâvuodâidis, čyeccid eres ko tagarijd lavváin asâttum raijiittâsâid, moi áinoo ulmen lii turviđ nubij ulmui vuoigâdvuodâi já rijjâvuodâi tubdâstem já kunnijâtem sehe mooraal, almos oornig já almos pyereestvaijeem vuoigâdvuodâlijd vátámâšâid demokraatlii ohtsâškodeest.
3. Taid vuoigâdvuodâid já rijjâvuodâid ij kuáassin uážu kevttid Ovdâstum aalmugij mittomeerij já prinssiipij vuástásávt.

30 artikkâl

Mihheen, mii taan julgáštusâst lii, ij uážu tulkkuđ tienuuvt, ete tot meerhâš staatâ, juávhu tâi ulmuu vuoigâdvuodâ taggaar tooimân tâi tahon, mon tárguttâssân lii mitáttistid taan julgáštusâst mainâšum vuoigâdvuodâid já rijjâvuodâid.

== =